

ція його міждержавного характеру. Із середини 30-х рр. почався новий етап у вивченні проблеми, коли вирішального значення набули постанови компартійних та урядових постанов. З кінця 40-х рр. пануючою стала антинаукова концепція «возз'єднання в єдиній державі двох братніх народів». Лише на початку 90-х рр. відбувся докорінний перелом у дослідженні проблем, пов'язаних з договором.

З цікавим повідомленням виступив аспірант О. К. Струкевич (Вінниця), який спинився на визначенні впливу «Безрезневих статей» на політичне життя України — Гетьманщини через століття після укладення Переяславсько-московського договору — у середині XVIII ст. Детально проаналізувавши «Прошение малороссийского шляхетства и старшин, вместе с гетманом, о возстановлении разных старинных прав Малороссии» (1763 р.), він зробив висновок, що договір 1654 р. до кінця існування Гетьманщини розглядався українською стороною, як джерело політичної автономії гетьманату.

Широкий огляд праць зарубіжних дослідників, які вивчали історію українсько-російських взаємовідносин у середині XVII ст., зробив канд. істор. наук В. І. Цибульський (Рівне). Він зауважив, що у вивченні історії договору 1654 р. є багато «білих плям». На його думку, це обумовлюється тим, що, по-перше, дослідження цієї проблеми перебувало під особливим контролем як у дореволюційний період, так і в радянські часи; по-друге, близько 50 % документів з теми ще не опубліковано; по-третє, значна частина джерел взагалі втрачена або деформована.

Директор української філії Східноєвропейського інституту (Філадельфія, США) Н. М. Яковенко порушила питання про необхідність розробки нових методик дослідження проблем вітчизняної історії. Вона запропонувала ширше використовувати доробок зарубіжних історичних шкіл, застосовуючи теоретичні схеми, напрацьовані у світовій історіографії. Ці пропозиції були підтримані доктором істор. наук В. Ф. Верстюком (Київ).

Представник Київського військового інституту зв'язку, доцент кафедри українознавства Б. Н. Рожнатовський запропонував обговорити розглядувану проблему разом з російськими вченими. У дискусії також взяли участь д-р істор. наук М. Ю. Брайтчевський, канд. істор. наук В. О. Щербак, аспірант Т. В. Чухліб.

Із заключним словом виступив член-кор. НАН України Ф. П. Шевченко. «Патріарх» української медієвістики висловив міркування з приводу відносної нерівноправності «високих сторін» під час укладення договору 1654 р. Він наголосив на тому, що республіканські традиції Української козацької держави були повною протилежністю авторитарному устроєві Московії.

Наступним кроком на шляху до всебічного вивчення українсько-російських взаємовідносин у добу Середньовіччя та Нового часу стане зустріч вітчизняних істориків за «круглим столом» з провідними науковцями Росії, яка незабаром відбудеться у Москві.

В. В. Станіславський (Київ).

Науково-теоретичний семінар «Гетьман Іван Мазепа: політичний діяч та державотворець»

1 червня 1994 р. в Інституті історії України НАН України відбувся науково-теоретичний семінар на тему «Гетьман Іван Мазепа: політичний діяч та державотворець», присвячений вивченню проблем історії Укра-

їни кінця XVII — початку XVIII ст. В його роботі взяли участь відомі вчені, працівники ряду наукових установ Києва.

Семинар відкрив директор інституту, член-кор. НАН України В. А. С м о л і й. Він зосередив увагу присутніх на проблемах, пов'язаних з необхідністю об'єктивного визначення ролі гетьмана України Івана Мазепи в історії нашої держави, наголосив на важливості відходу від традиційних оцінок його особи, переосмислення вже відомих джерел і публікації цілого масиву ще не доступних широкому колу істориків документів.

З доповіддю «Гетьман Іван Мазепа та Запорозька Січ: проблеми взаємовідносин» виступив аспірант інституту В. В. Станіславський. Доповідач зробив спробу з'ясувати, якими ж були справжні причини постійних конфліктів запорозьких козаків з гетьманським урядом і що штовхнуло їх до об'єднання в трагічний для України 1709 р. Доповідач розповів про виявлення та підготовку до публікації значної кількості невідомих широкому загалу дослідників листів Івана Мазепи, що зберігаються у відділі рукописів Центральної наукової бібліотеки НАН України ім. В. І. Вернадського.

Проблемі місцезнаходження могили визначного гетьмана присвятив свою доповідь старший науковий співробітник інституту, канд. іст. наук В. М. Р и ч к а. Він ознайомив учасників семінару з результатами пошуків істориками праху Івана Мазепи та повідомив про підсумки наукової експедиції, створеної за спеціальною постановою Президії АН України, що працювала у Румунії в 1993 р. Наступний етап досліджень має бути пов'язаний з археологічними розкопками.

Директор Музею гетьманства Г. Я р о в а розповіла про проблеми, пов'язані з його створенням, збиранням експонатів, розробкою експозиції. Вона звернулася до аудиторії з проханням допомогти музею коштами.

Відомий український історик професор М. Ю. Б р а й ч е в с ь к и й виклав свою точку зору на роль гетьмана Мазепи в політичному житті України.

В ході семінару виявилось, що оцінка гетьмана Мазепи, як зрадника свого народу, властива радянській історіографії, змінилася його надмірним звеличуванням. Тільки професійні дослідження фахівців-істориків, що спираються на документальні джерела, дадуть змогу об'єктивно оцінити роль гетьмана в історії України.

О. С. Артёмов (Київ), М. В. Коваль (Київ)

Нова експозиція меморіального комплексу «Український державний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941—1945 рр.»

Місце та роль Українського державного музею історії Великої Вітчизняної війни визначається особливим значенням як в історичному процесі, так і в сучасному суспільно-політичному житті. І справа не тільки у піввіковому ювілеї Перемоги Радянського Союзу над фашистською Німеччиною, а ще й у тому, що війна проти агресора була головним звершенням покоління 30—40-х років, яке в уявленні цього покоління перекривало всі разом узяті збочення і провини сталінського тоталітаризму тих часів, звершенням, яке водночас тією чи іншою мірою було успадковане наступними поколіннями, нашими сучасниками. В будь-якому разі пам'ять про найбільшу з війн у світі, нікого не залишаючи